

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΒΡΕΦΩΝ ΚΑΙ
ΝΗΠΙΩΝ ΣΤΟ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟ ΣΤΑΘΜΟ

ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Ο μαθητής να είναι σε θέση:

- ☉ Να περιγράφει την αναγκαιότητα της σωστής χρονικής οργάνωσης του ημερήσιου προγράμματος απασχόλησης.
- ☉ Να γνωρίζει το πρόγραμμα λειτουργίας και καθημερινής απασχόλησης των παιδιών βάσει της ισχύουσας Νομοθεσίας.

Όλα τα στοιχεία που έχουν αναφερθεί στην αρχή αυτού του βιβλίου σχετικά με την έννοια του χώρου και την παιδαγωγική της διάσταση ισχύουν σε μεγάλο ποσοστό και για την έννοια του χρόνου. Χώρος και χρόνος είναι δύο στενά συνδεδεμένες έννοιες, που ειδικά στο παιδαγωγικό πλαίσιο αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι και βασικό εργαλείο στα χέρια του/της παιδαγωγού και τον/την βοηθάνε ώστε να διαμορφώσει θετική παιδαγωγική ατμόσφαιρα.

Η έννοια του χρόνου είναι μια έννοια ψυχολογική που προκύπτει από τη συνολική συμπεριφορά μας στη ζωή κατά τη διαδικασία προσαρμογής μας στο περιβάλλον (φυσικό και κοινωνικό)²⁰.

Γι' αυτό άλλωστε ο Βρεφονηπιακός Σταθμός οφείλει να ακολουθεί ένα οργανωμένο χρονικό πλαίσιο, προκειμένου να στηρίζεται το παιδί στην καλύτερη και οργανωμένη χρονικά ενέργεια και δράση του σε καθημερινή βάση. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι η οργάνωση του χρόνου είναι αποκλειστικά θέμα του/της βρεφονηπιοκόμου, δηλαδή δεν πρόκειται για μια αυτόνομη ενέργεια, αλλά για μια διαδικασία ανάλογη αυτής που σχετίζεται με το χώρο. Το παιδί σε μικρή ηλικία δεν έχει αντίληψη βασικών χωρο-χρονικών σχέσεων και εννοιών. Γι' αυτό μέσα από τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος για την προσχολική ηλικία επιδιώκεται η εκμάθηση εκείνων των ικανοτήτων στο παιδί που θα του επιτρέψουν μελλοντικά να ενταχθεί "ομαλά" στα δεδομένα του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου.

Έτσι, η οργάνωση του χρόνου διαμορφώνεται από τη μια μεριά βάσει των αναγκών κάθε παιδιού ξεχωριστά, των ενδιαφερόντων του, και των δραστηριοτήτων του και από την άλλη βάσει των αναγκών όλης της ομάδας και της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στην οποία δρα η ομάδα.

Επειδή λοιπόν το παιδί σύμφωνα με την εξελικτική ψυχολογία (Piaget) αναπτύσσει προοδευτικά την έννοια του χρόνου, οι βασικές αρχές που

20 Καρανά 1994, σ. 31.

διέπουν το πρόγραμμα Προσχολικής Αγωγής οφείλουν να συμβάλουν στην κατανόηση και αντίληψη της συγκεκριμένης έννοιας. Γι' αυτό, μέσα στο καθημερινό πρόγραμμα εντάσσονται δραστηριότητες που συντελούν σ' αυτήν τη διαδικασία. Για παράδειγμα, η καθημερινή συζήτηση στη γωνιά για τον καιρό, τις ημέρες, την ημερομηνία, τις εποχές, χθεσινά/ σημερινά γεγονότα οδηγεί το παιδί στην διεύρυνση του χρονικού ορίζοντα, καθώς καλείται να αντιληφθεί το χρόνο μέσα από τις δικές του προσωπικές εμπειρίες αλλά και μέσα από γεγονότα που συμβαίνουν γύρω του²¹.

Η οργάνωση του χρόνου όπως αναφέρθηκε, λαμβάνει χώρα παράλληλα με την οργάνωση του χώρου. Γι' αυτό θα πρέπει να ακολουθεί τις βασικές αρχές που διέπουν την οργάνωση του χώρου, καθώς και οι δύο με τη σειρά τους σχετίζονται άμεσα και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ημερήσιου προγράμματος.

- Τα παιδιά πρέπει να συνηθίσουν σε μια σταθερή δομή ημερήσιου προγράμματος, προκειμένου να μπορούν να αντεπεξέρχονται στις ανάγκες του, λαμβάνοντας υπόψη κάποια σταθερά σημεία αναφοράς σε σχέση με το χρόνο και το χώρο.
- Το ημερήσιο πρόγραμμα θα πρέπει να είναι διαμορφωμένο σε άμεση σχέση με το χώρο, καθώς η λειτουργικότητα των γωνιών εξαρτάται από τις χρονικές δυνατότητες που έχει αναπτυξιακά το παιδί για να δράσει σ' αυτές (είτε ελεύθερα είτε οργανωμένα).
- Η δυνατότητα τροποποίησης του προγράμματος είναι εφικτή, εφόσον είναι αναγκαία, με την προϋπόθεση της σωστής και έγκαιρης, ενημέρωσης όλων των παιδιών.
- Ο/η βρεφονηπιοκόμος κινείται στο πλαίσιο κάποιων βασικών αρχών και ενεργειών που ο ίδιος/ή ίδια επιλέγει. Ακολουθώντας, διαμορφώνει το πρόγραμμα γνωρίζοντας τις ανάγκες των παιδιών, αλλά και τις δυνατότητες του περιβάλλοντος και της καθημερινής πραγματικότητας, αποφεύγοντας συγχρόνως να ακολουθεί ένα "τυποποιημένο" πρόγραμμα βάσει κάποιας ύλης που οφείλει να "καλύψει"²².
- Ανάλογα, και η χρονική διάρκεια κάθε δραστηριότητας δε θα πρέπει να είναι άκαμπτη, αλλά να υπάρχει η ευχέρεια και η δυνατότητα για αλλαγές ή αυθόρμητες τροποποιήσεις, εφόσον, για παράδειγμα, παρατηρείται ότι τα παιδιά δε δείχνουν ενδιαφέρον ή ότι είναι κουρασμένα.

21 Κακανά 1994.

23 Ντολιοπούλου 2000.

- Η οργάνωση του ημερήσιου προγράμματος βασίζεται στους στόχους της Προσχολικής Αγωγής και ακολουθεί τις θεματικές ενότητες που προσδιορίζονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα: ψυχοκινητικός, νοητικός, αισθητικός, κοινωνικό-συναισθηματικός τομέας και τομέας δεξιοτήτων (προγραφικό, προαναγνωστικό και προμαθηματικό στάδιο)

“Συνοψίζοντας τις παραπάνω αρχές οργάνωσης του χρόνου, θα λέγαμε ότι ο χρόνος, εκτός από ένα επίσημο έγγραφο το οποίο μαρτυρεί σε συμβούλους, γονείς αλλά και σε οποιονδήποτε άλλο εξωτερικό παράγοντα τη χρήση, κατανομή και οργάνωση της παιδαγωγικής διαδικασίας, δίνει παράλληλα και μια άλλη διάσταση στην παιδαγωγική θεωρία και πράξη, γιατί αντανακλά τη φιλοσοφία του προγράμματος του κάθε εκπαιδευτικού”²³.

Το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης κατά ηλικίες ορίζεται βάσει του κανονισμού λειτουργίας Κρατικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών²⁴, που ισχύει και για τους ιδιωτικούς αντίστοιχους Σταθμούς, ως εξής:

Γ. Βρέφη ηλικίας από 8 μηνών - 16 ετών

6:45 ή 7:00 - 9:00	Προσέλευση βρεφών. Πρόγευμα (γάλα), αλλαγή πάνας, ανάπαυση, ή ελεύθερη απασχόληση.
9:00 - 12:00	Ατομικά προγράμματα για την ενίσχυση της νοητικής, κινητικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης και την κατάκτηση της αυτονομίας.
12:00 - 13:00	Προετοιμασία - μεσημεριανό γεύμα
13:00 - 14:30	Ανάπαυση
14:30 - 15:15	Ελεύθερη απασχόληση των βρεφών βάσει των προαναφερθέντων στόχων.
15:15 - 15:45	Απογευματινό
15:45 - 16:00	Προετοιμασία - αποχώρηση

23 Κακανά 1994, σ. 34.

24 Μπάμπος 1989, σ. 8-10.

JJ. Βρέφη ηλικίας 1:6 - 3 ετών

6:45 ή 7:00 - 9:00	Προσέλευση βρεφών. Πρόγευμα (γάλα, κρέμα ή κανονικό πρωινό), αλλαγή πάνας, εκπαίδευση στο δοχείο και στην ατομική καθαριότητα, ανάπαυση ή ελεύθερη απασχόληση.
9:00 - 12:00	Ατομικά προγράμματα για την ενίσχυση της νοητικής, κινητικής, γλωσσικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης και την κατάκτηση της αυτονομίας. Απασχόληση σε γωνιές δραστηριοτήτων ανάλογα με την ηλικία τους
12:00 - 13:00	Προετοιμασία - μεσημεριανό γεύμα
13:00 - 14:30	Ανάπαυση
14:30 - 15:15	Ελεύθερη απασχόληση των βρεφών βάσει των προαναφερθέντων στόχων.
15:15 - 15:45	Απογευματινό
15:45 - 16:00	Προετοιμασία - αποχώρηση

Οι δραστηριότητες που μπορούμε να οργανώσουμε και να πραγματοποιήσουμε για τη βρεφική ηλικία στο πλαίσιο των ατομικών προγραμμάτων για την ενίσχυση της κινητικής, νοητικής, γλωσσικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης είναι ποικίλες και βασίζονται στο εκάστοτε αναπτυξιακό επίπεδο του βρέφους.

Οι μαθητές έχουν ήδη διδαχτεί από σχετικά μαθήματα της ειδικότητάς τους (π.χ. Βρεφοκομία) τις δυνατότητες του βρέφους ανά τομέα ανάπτυξης και ανά ηλικία, και έχουν αναφερθεί σε παραδείγματα συγκεκριμένων δραστηριοτήτων που μπορούν να γίνουν. Έτσι, έχοντας το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο, μπορούν να προβληματιστούν και να προτείνουν συγκεκριμένες δραστηριότητες για το καθημερινό πρόγραμμα απασχόλησης των βρεφών.

JJJ. Νήπια ηλικίας 3 ετών μέχρι την εγγραφή τους στην Α' Τάξη του Δημοτικού

6:45 ή 7:00 - 8:30	Υποδοχή - προσέλευση νηπίων. Τακτοποίηση προσωπικών ειδών. Ελεύθερη απασχόληση στις γωνιές δραστηριοτήτων.
8:30 - 9:00	Τακτοποίηση του χώρου παιχνιδιού, καθαριότητα. Προετοιμασία του χώρου για το πρόγευμα

	(γάλα, φέτα κέικ ή ψωμί με τυρί, αυγό).
9:00 - 9:30	Προσευχή και πρόγευμα
9:30 - 10:30	Καθαριότητα, τακτοποίηση της τάξης και συγκέντρωση των παιδιών στη γωνιά συζήτησης (ημερολόγιο, παρουσιολόγιο, καιρός).
10:30 - 11:00	Οργανωμένη δραστηριότητα
11:00 - 11:30	Καθημερινές δουλειές (περιποίηση φυτών, λουλουδιών ή τυχόν ζώων που υπάρχουν στο σταθμό).
11:30 - 12:00	Διάλειμμα - ελεύθερη απασχόληση
12:00 - 12:30	Ψυχοκινητικές δραστηριότητες στην αίθουσα ή στην αυλή.
12:30 - 13:15	Προετοιμασία του χώρου για το μεσημεριανό φαγητό από τα ίδια τα παιδιά - Γεύμα.
13:15 - 13:45	Τακτοποίηση του χώρου, καθαριότητα. Προετοιμασία για τη μεσημβρινή ανάπαυση. Ώρα παραμυθιού.
13:45 - 15:15	Μεσημβρινή ανάπαυση. Τα παιδιά που για κάποιο λόγο δεν κοιμούνται απασχολούνται είτε στη βιβλιοθήκη είτε στη γωνιά παιδαγωγικού υλικού με διάφορα επιτραπέζια παιδαγωγικά παιχνίδια.
15:15 - 15:45	Τακτοποίηση του χώρου - Απογευματινό
15:45 - 16:00	Προετοιμασία και αποχώρηση

Όσον αφορά το πρόγραμμα γι' αυτήν την ηλικία, είναι καλό ο/η βρεφονηπιοκόμος να είναι ενημερωμένος/η και για την οργάνωση του ημερήσιου προγράμματος δραστηριοτήτων στο Νηπιαγωγείο, όπως αυτό ορίζεται από το Βιβλίο δραστηριοτήτων για το Νηπιαγωγείο.

Το ημερήσιο πρόγραμμα εργασίας στο Νηπιαγωγείο περιλαμβάνει:

1. Αυθόρμητη ενασχόληση των νηπίων στις γωνιές δραστηριοτήτων χωρίς την άμεση εμπλοκή της νηπιαγωγού.
2. Ενασχόληση των νηπίων σε δραστηριότητες που αποβλέπουν στην επίτευξη είτε των προεπιλεγμένων από τη νηπιαγωγό στόχων είτε εκείνων που "αναδύθηκαν" από τις αυθόρμητες ή προγραμματισμένες δραστηριότητες. Ο/η βρεφονηπιοκόμος:
 - α. Επιλέγει από έναν ή περισσότερους τομείς ανάπτυξης έναν ή περισσότερους στόχους με βάση την εξελικτική παράθεσή τους στο αναλυτικό πρόγραμμα και το επίπεδο ανάπτυξης των νηπίων.

- β. Επιλέγει και οργανώνει τις σύστοιχες με τους στόχους δραστηριότητες. Το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων αυτών μπορεί να προέρχεται από τον ίδιο ή διαφορετικούς "κύκλους εμπειριών και γνώσεων"²⁵.
- γ. Υποβοηθάει και ενθαρρύνει την ενασχόληση των νηπίων στις δραστηριότητες.
- δ. Αξιολογεί τα αποτελέσματα της παιδευτικής πράξης.⁶

25 Οι κύκλοι εμπειριών και γνώσεων αναφέρονται στο φυσικό (άνθρωπος ως βιολογικό ον, φυτά, ζώα, διάστημα, στοιχεία και φαινόμενα της φύσης) και κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον (επαγγέλματα, τεχνολογία, μέσα επικοινωνίας, πολιτιστικά προϊόντα, εφευρέσεις, κοινωνικό-συναισθηματική, ηθική και θρησκευτική ζωή).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Το πρόγραμμα λειτουργίας του Βρεφονηπιακού Σταθμού διαφοροποιείται ανάλογα με τις ηλικίες, που καθορίζουν και τις ανάγκες των παιδιών (βρεφών ή νηπίων). Θα πρέπει να ακολουθεί τις βασικές αρχές του νομοθετικού πλαισίου και να ανταποκρίνεται στα σύγχρονα ρεύματα παιδαγωγικής σκέψης. Το περιεχόμενο του ημερήσιου προγράμματος θα πρέπει να είναι ποικίλο, κατάλληλα δομημένο και χρονικά προσαρμοσμένο στις δυνατότητες του Βρεφονηπιακού Σταθμού. Ένα τυποποιημένο πρόγραμμα δεν μπορεί να έχει εφαρμογή σε όλους τους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, καθώς το προσωπικό θα πρέπει να βάλει και τον προσωπικό του χαρακτήρα, χωρίς όμως να παρεκκλίνει από βασικά δεδομένα.

Η ποικιλία των δραστηριοτήτων και οι εναλλαγές ελεύθερων και οργανωμένων δραστηριοτήτων κρατούν ζωντανό το ενδιαφέρον του παιδιού σε όλη τη διάρκεια της ημερήσιας παραμονής του στο σταθμό. Παράλληλα μπαίνει στο πνεύμα της συμβίωσης με άλλα παιδιά και της τήρησης βασικών κανόνων συμπεριφοράς, προκειμένου να επιτευχθεί η εύρυθμη λειτουργία του Βρεφονηπιακού Σταθμού. Ο σεβασμός που θα δείξει ο/η βρεφονηπιοκόμος στην τήρηση του ημερήσιου προγράμματος αντικατοπτρίζεται στα ίδια τα παιδιά που αποτελούν τους αποδέκτες όλης της διαδικασίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟ ΜΕΡΟΣ

Για την καλύτερη εφαρμογή του εργαστηριακού μέρους, προτείνουμε το ένα εβδομαδιαίο εργαστηριακό δώρο να περιλαμβάνει οργάνωση προγραμμάτων απασχόλησης με συγκεκριμένες δραστηριότητες ανά ηλικία για βρέφη και το δεύτερο εργαστηριακό δώρο να περιλαμβάνει οργάνωση προγραμμάτων απασχόλησης με συγκεκριμένες δραστηριότητες για νήπια. Οι μαθητές/-τριες έχουν το θεωρητικό υπόβαθρο που χρειάζεται και με τη βοήθεια του υπεύθυνου καθηγητή/-τριας μπορούν να σχεδιάσουν και να προτείνουν δικές τους δραστηριότητες για βρέφη και για νήπια. Για οποιεσδήποτε επιπρόσθετες πληροφορίες μπορούν να ανατρέχουν στη βιβλιοθήκη του σχολείου. Αν δεν υπάρχει βιβλιοθήκη, μπορεί να οργανωθεί μια βιβλιοθήκη στο εργαστήριο με βιβλία που θα φέρουν οι ίδιοι οι μαθητές/-τριες σχετικά με τις ανάγκες του μαθήματος και τα οποία μπορούν να πάρουν πίσω στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

1. Για ποιους λόγους είναι αναγκαία η σωστή οργάνωση του χρόνου στο Βρεφονηπιακό Σταθμό;
2. Ποια είναι τα βασικά σημεία που θα πρέπει να προσέξει ο/η βρεφονηπιοκόμος στη διαμόρφωση ενός ημερήσιου προγράμματος;
3. Ποιες είναι οι βασικές αρχές που θα πρέπει να ακολουθεί η οργάνωση του χρόνου στο Βρεφονηπιακό Σταθμό;
4. Ποιο είναι το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας για βρέφη ηλικίας 8 - 18 μηνών;
5. Ποιο είναι το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας για παιδιά ηλικίας 1:6-3 ετών;
6. Ποιο είναι το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας για παιδιά ηλικίας 3-6 ετών;
7. Επιλέξτε μια ηλικιακή ομάδα παιδιών από τις 3 προαναφερόμενες και σχεδιάστε ένα ημερήσιο πρόγραμμα με συγκεκριμένες δραστηριότητες βάσει του σχεδίου που προτείνεται στο βιβλίο σας. Περιγράψτε αναλυτικά τις δραστηριότητες που θα επιλέξετε.
8. Εφαρμόστε το πρόγραμμα που σχεδιάσατε στο Βρεφονηπιακό Σταθμό που κάνετε την πρακτική σας άσκηση. Περιγράψτε τη διαδικασία που θα ακολουθήσατε, τις δυσκολίες που συναντήσατε και πώς τις επιλύσατε.
9. Επιλέξτε μια διαφορετική ηλικιακή ομάδα παιδιών από αυτή που

είχατε επιλέξει για τις προηγούμενες ασκήσεις, από τις 3 προαναφερόμενες, και σχεδιάστε ένα ημερήσιο πρόγραμμα με συγκεκριμένες δραστηριότητες βάσει του σχεδίου που προτείνεται στο βιβλίο σας. Περιγράψτε αναλυτικά τις δραστηριότητες που θα επιλέξετε. Εφαρμόστε το ημερήσιο αυτό πρόγραμμα στο Βρεφονηπιακό Σταθμό που κάνετε την πρακτική σας άσκηση και βιντεοσκοπήστε τις διάφορες δραστηριότητες που έχετε προτείνει. Φέρτε τη βιντεοκασέτα και επιδείξτε την στη τάξη.

10. Στο Βρεφονηπιακό Σταθμό που κάνετε την πρακτική σας άσκηση παρατηρήστε και περιγράψτε αναλυτικά το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης που εφαρμόζεται. Συμβαδίζει με όσα έχουν αναφερθεί στην τάξη; Ανταποκρίνεται στην ηλικία, τις ανάγκες και τις ικανότητες των παιδιών; Να προτείνετε πιθανές τροποποιήσεις, αν χρειάζεται, σύμφωνα με όσα έχουν αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος.